

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

No9
2025

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M AKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 258 sahifa,
2-sentyabr, 2025-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapirjanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Woosyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F.O. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Doniyorov S. M. – "Yangi O'zbekiston" va "Pravda Vostoka" gazetalarini tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari nomzodi (PhD)
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Muassis: "Tadbirkor va ishbilarmon" MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G'. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F.O. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the Editorial Board of the newspapers "Yangi Uzbekiston" and "Pravda Vostoka", Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Philological Sciences (PhD)

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – doctor of philosophy (PhD) in psychology

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

“Maktabgacha va maktab ta’limi” jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro‘yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo‘yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo‘yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta’limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo‘yicha
ro‘yxatdan o‘tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Maktabgacha ta'lim tashkiloti innovatsion faoliyatini rivojlantirish jarayoni.....	14
Ibragimova Gulsanam Nematovna	
Sun'iy intellekt texnologiyalarining ta'lim metodikasida qo'llanilishi va o'qituvchi kompetentligiga ta'siri	22
Abduyev Sheroz	
Boshlang'ich ta'limda "tabiatshunoslik" fanini raqamli platformalar orqali o'qitish metodikasini takomillashtirish: 5e modeli asosida dizayn, baholash va joriy etish.....	25
Ahmadaliyev Shohruh Bahromjon o'g'li	
Ingliz va rus leksikografiyasida o'zbek milliy taom nomlarining lingvistik tahlili	30
Bobojonova Zarina Rashidovna	
Rahbarlarda til bilish darajasi va hissiy intellekt (eq): o'zaro bog'liqlikni o'rganish	34
Isaqlulova Baxtigul Xo'jamovna	
Frazeologizmlarni o'rgatishda matn asosida integratsiyalashgan dars modeli: xorijiy til o'rganuvchilar tajribasi	38
Jumayeva Sadbarg Mirolimovna	
O'zbekistonda maktabgacha ta'lim tashkilotlarida inklyuziv ta'limni tashkil etishning o'ziga xos xususiyatlari: rivojlangan davlatlar tajribasi tahlili	42
Karimova Moxichehra Rixsibayevna	
Rus va ingliz tillarida sharqona realiyalarning leksik-semantik tasnifi	46
Kulmamatova Aziza Do'stmamat qizi	
TRIZ metodikasi asosida texnokratik bolalar bilan ishlash tizimini takomillashtirish	50
Orifjonova Mavludaxon Abduqaxxor qizi	
Raqamli ta'lim muhitida pedagogik kompetensiyalarni rivojlantirish.....	53
Raximberganova Munajat Muzaffar qizi	
Structure of Social Conflict and Stages of its Development	57
Zaynutdinova Shahnoza Yuldashevna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining ijodiy faoliyatini baholash va rag'batlantirish tizimini takomillashtirish.....	60
Abduraxmonova Nigoraxon Akramali qizi	
Expression of National Mental Characteristics in the Uzbek Lullaby.....	64
Alimbayeva Shaxlo Tursunovna	
Bo'lajak "texnologiya" fani o'qituvchilarini kasbiy faoliyatga tayyorlashda kreativ kompetentlikni rivojlantirish tizimining pedagogik zarurati	69
Avazov G'oyibnazar Berdiyevich	
Bo'lajak tarbiyachilarda integratsiyalashgan ta'lim faoliyatini rivojlantirish orqali kommunikativ salohiyatini shakllantirish	72
Baratova Yulduz Asadullayevna	
Umumta'lim maktablarida molekulyar fizikani o'qitishning hozirgi holati	76
Boymirov Sherzod Tuxtayevich, Xudoynazarova Visola Musurmonqul qizi	
Ingliz tilini o'qitishda talabalarning mustaqil ta'lim olish kompetensiyasini akt vositasida rivojlantirish	80
Ergasheva Sevaraxon Ravshanjon qizi	
Maktabgacha ta'lim pedagoglarining kasbiy kompetentligini rivojlantirish istiqbollari.....	84
O'rinova Feruzaxon O'ljayevna, Karimova Gulzodaxon Marufjon qizi	
IIV litsey o'quvchilarining liderlik kompetensiyasini rivojlantirishning psixologik xususiyatlari.....	90
Gadoyeva Dildora Baxtiyorovna	
Improving the System of Human Resource Capacity Management in Higher Education Institutions: Evidence from Uzbekistan	98
Imomov I., Umirova D.	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida tarbiyalanuvchilarni mantiqiy va tanqidiy fikrlashga o'rgatishning zamonaviy usullari.....	104
Iskandarova Munisa Bahodir qizi	
Tarbiyachi-pedagoglarning emotsional kompetensiyasini rivojlantirish	107
Jovmirzayeva Nargiza Quvondiqovna	

Maktabgacha ta'lim yoshdagi giperaktiv bolalarga ta'lim berishning pedagogik-psixologik usullari	110
Jo'rayeva Nargiza Toirovna, Kamalova Sarvinov	
Blum taksonomiyasi asosida ilmiy kompetentlikni takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari	113
Mustafayeva Nilufar Ulashovna	
Maktabgacha yoshdagi ovoz buzulishiga ega bolalar bilan guruhli mashg'ulotlarni tashkil qilish	117
Umida O'tbasarova Mexmanovna, Maksudbekova Xovvajon Xamidbek qizi	
Bolalar jamoasida do'stona munosabatlarni shakllantirishda rivojlanish markazlarida loyiha asosida o'qitish texnologiyasidan foydalanish usullari	121
Quronova Ismigul Xolmurod qizi	
Kichik maktab yoshidagi o'quvchilarda innovatsion metodlar orqali o'z-o'zini rivojlantirish ko'nikmalarini shakllantirish metodikasi	126
Rustamova Davlatxon Toyirjon qizi	
Oliy ta'limda tarbiyaviy faoliyatni tashkil etishning innovatsion modellari	131
Sanayeva Surayyo Bobonazarovna	
"Tibbiy radiologiya" fanini o'qitishda pedagogik muloqot orqali tanqidiy operativ muloqotni o'stirishning o'ziga xos xususiyatlari	139
Shukurova Sevara Ilhomovna	
Improving High Jump Techniques	143
Tajimbetov Anvar Tengeldayevich	
Filologik va ijtimoiy-siyosiy fanlarda ta'lim jarayonining innovatsion metodlari	146
Yuldasheva Dilnoza Bekmurodovna	
Понятие логического мышления и его особенности у младших школьников	149
Ахмаджонова Нозима Нодиржон кизи	
Интеграция психологии, обучения английскому языку, дошкольного образования и туризма: междисциплинарная модель формирующего опыта	152
Омонуллаева Дилофуза Асадулла кизи	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'yin faoliyatida ijtimoiy motivlarni shakllantirish usullari	157
Abduvaxobova Nodira	
Boshlang'ich ta'limda kognitiv faollikni rivojlantirishning afzalliklari	160
Ismailova Nozima Umaraliyevna	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarini matnni tahlil qilishga o'rgatishda zamonaviy yondashuvlarning ahamiyati	164
Utanbayeva Dildora Abdixadirovna	
Dorivor o'simliklar kursini o'qitish metodikasini takomillashtirishda keys texnologiyalaridan foydalanish	168
Mirzaboyev Timur Bisenbay o'g'li	
Oliy ta'lim talabalarida ijtimoiy-axloqiy kompetensiyani rivojlantirish: empirik tadqiqot natijalari	171
To'raqulov Akbar Rustam o'g'li	
Gerontotexnologiya ijtimoiy-pedagogik innovatsiya sifatida	175
Temirova Muyassar Abdulkarim qizi	
O'quvchilarni ma'naviy-axloqiy tarbiyalashda Sharq mutafakkirlarining qarashlaridan foydalanish	180
Raximova Surayyo Otabek qizi	
Yoshlarni kasb tanlashda ruhiy tayyorgarlik va shaxsiy qobiliyatlarni baholash	183
Biysenov Temirbek Taumuratovich	
Talabalarni ta'limiy qadriyatlar asosida pedagogik faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirishning ahamiyati	188
Choriyeva Surayyo Choriyevna	
Differences Between Computer-Based and Paper-Based Assessment in Inclusive Education	192
Davidova Sayyora Sirojiddin kizi	
Raqamli muhit sharoitida ma'naviy-axloqiy tarbiya jarayonining pedagogik modeli va tajriba-sinov natijalari	196
Donayeva Nozimaxon Norbo'tayevna	
Intellekt xarita yordamida o'quvchilarda "emotsional intellekt"ni rivojlantirish	201
G'aniyev Abduqahhor Gadoyevich	
Maktabgacha va kichik maktab yoshidagi bolalarda o'yin faoliyatining psixologik-pedagogik ahamiyati	206
Isayeva Mushtariy Alisher qizi	
Umumiy o'rta ta'lim muassasalarini innovatsion yondashuv asosida boshqarishning nazariy asoslari	210
Mannanova Nargiza Xaydarovna	

Ingliz tilini o'rgatishda ona tilidan keng foydalanishning salbiy va ijobiy jihatlari	215
Masharipova Kumushoy Amin qizi	
The Relationship Between Critical Thinking and Reading Comprehension in Primary School Students	218
Mavlonova Dildora Shukhrat kizi	
Tasviriy san'at mashg'ulotlarida zamonaviy metodlardan foydalanish	222
N. K. Musayeva, U. O. Ziyatova	
Singapurning ta'lim falsafasi: korporativ madaniyatni ma'naviy-ma'rifiy rivojlanish bilan integratsiyalash ...	226
Nishonov Xayrulla Xolmirzaevich	
The Anthropocentric Paradigm in Modern Linguistics: Cognitive Linguistics and Linguacultural Studies in The Study of Language, Consciousness, and Culture	230
Rajabova Shaxlo Shodmonovna	
Bugungi globallashuv davrida ta'lim tizimini rivojlantirish va uning sifatini oshirishda nostandart yondashuvning ahamiyati	234
Ramazonova Salomat Saidovna	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini kreativ sinflar ishini tashkil etishga tayyorlash	238
Saidova Gulruh Halim qizi	
O'zbek oilalarida ota-ona va farzand munosabatlarini tashxis qilishning psixologik xususiyatlari (Farg'ona vodiysi misolida)	242
Turg'unboeva Azizaxon G'ulomovna	
Сущность и специфика развития билингвизма у детей дошкольников	246
Истамова Нигора Азимжановна	
Zamonaviy rahbarning innovatsion boshqarish texnologiyalaridan foydalanishning afzalliklari	249
Xakimova Dildora Mashrabjonovna	
Креативный подход к развитию лингвометодического мышления студентов-филологов	253
Ходжаниязова Айгуль Айтмуратовна	

ZAMONAVIY RAHBARNING INNOVATSION BOSHQARISH TEXNOLOGIYALARIDAN FOYDALANISHNING AFZALLIKLARI

Xakimova Dildora Mashrabjonovna

A.Avloniy nomidagi pedagogik mahorat milliy instituti
“Ijtimoiy va amaliy fanlar metodikasi” kafedrası mudiri,
p.f.d. (DSc), dotsent

Annotatsiya: Maqolada ta'lim muassasalarini boshqarishda ma'lum bir maqsadga erishishni ta'minlovchi boshqaruv usullari, shakllari va modellari majmuasi tahlil qilinadi. Shuningdek, menejment o'quv jarayonida ishtirok etuvchi barcha shaxslarning o'zaro ta'siri asosida amalga oshiriladigan texnologik jarayonlar hamda muassasada boshqaruv faoliyatining yangi mazmuni va shakllarini joriy etish, tashkilotning tashkiliy va kasbiy madaniyatini yuksaltirishga ko'maklashadigan tizimli o'zgarishlarni amalga oshirish uchun sharoit yaratadigan innovatsion yondashuvlar yoritiladi.

Kalit so'zlar: innovatsiya, novatsiya, menejment, o'qituvchi muvaffaqiyati, ehtiyoj, zamonaviy boshqaruv, boshqaruv jarayoni, tizimli o'zgarish, ta'lim makoni, innovatsion faoliyat, samarali boshqaruv, monitoring, integratsiya, texnologik yondashuv.

Abstract: The article examines a set of management methods, forms, and models aimed at achieving specific goals in the administration of educational institutions. It also highlights technological processes and innovative approaches implemented through the interaction of all participants in the educational process, focusing on introducing new content and forms of management activities, as well as creating conditions for systemic changes that contribute to enhancing the organizational and professional culture of the institution.

Key words: innovation, novation, management, teacher success, needs, modern management, management process, systemic change, educational environment, innovative activity, effective management, monitoring, integration, technological approach.

Аннотация: В статье рассматривается комплекс методов, форм и моделей управления, обеспечивающих достижение определённых целей в управлении образовательными учреждениями. Кроме того, освещаются технологические процессы и инновационные подходы, реализуемые на основе взаимодействия всех участников учебного процесса, направленные на внедрение нового содержания и форм управленческой деятельности, а также создание условий для осуществления системных изменений, способствующих повышению организационной и профессиональной культуры учреждения.

Ключевые слова: инновация, новация, менеджмент, успех учителя, потребность, современное управление, управленческий процесс, системные изменения, образовательное пространство, инновационная деятельность, эффективное управление, мониторинг, интеграция, технологический подход.

KIRISH

Mahalliy va xorijiy olimlarning asarlarida “innovatsiya” atamasi uzoq vaqt davomida iqtisodiy kategoriya sifatida ko'rib chiqildi, ammo keyinchalik u boshqa bilim sohalarida, xususan pedagogikada ilmiy muomalaga kirdi. O'tgan asrning 60-yillarida ijtimoiy innovatsiyalar konsepsiyasi faol rivojlana boshladi. Ta'lim va pedagogik innovatsiyalarni o'rganadigan fan bilimlarning alohida sohasiga aylandi va “pedagogik innovatsiya” deb nomlandi.

“Innovatsiya” yunoncha “yangilanish, yangilik, o'zgarish” degan ma'noni anglatadi. Ushbu atama bilan bir qatorda “novatsiya” va “innovatsiyalar” atamalari ham ko'pincha ishlatiladi. Ushbu hodisaning murakkabligi va uning noaniqligi uning ta'rifiga yagona yondashuvning yo'qligiga olib keldi. Masalan, chet el pedagogikasida innovatsiya deganda har qanday yangilik tushuniladi, biroq yangisini yaratish va uni amaliyotga tatbiq etish jarayonlari mavjud emas. Olim novatsiyalarni fan va amaliyotda bir yoki bir nechta insonning ijodiy izlanishlari natijasida paydo bo'ladigan tubdan yangi narsa deb hisoblaydi, innovatsiyalarni esa yangi g'oyalarni yaratish va amalga oshirish natijasi sifatida talqin qiladi. Shunga ko'ra, olim o'qituvchilarni novatorlarga (fanda yangi narsalarni kashf qilganlar) va innovatorlarga (ilmiy g'oyani hayotga tatbiq etuvchilar) ajratadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

So'nggi yillarda innovatsion boshqaruv texnologiyalarining ahamiyati turli ilmiy tadqiqotlarda keng yoritilmoqda. Nicko Albart va hamkasblari (2023) tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda innovatsion liderlikning raqamli inqiloblar sharoitida tashkilotlarning texnologik o'zgarishlarga tayyorligini oshirishdagi o'rni chuqur tahlil qilinadi. Ularning fikricha, innovatsion yondashuvlar tashkilotning raqobatbardoshligini mustahkamlash va barqaror rivojlanishga erishishda hal qiluvchi omil hisoblanadi.

Xuddi shu fikrni Z. Huang (2022) ham qo'llab-quvvatlaydi. U ijodkorlik va rahbarlikning uyg'unligi orqali tashkilotning rivojlanishi va raqobat ustunligini qo'lga kiritish imkoniyati ortishini ta'kidlaydi. Alharbi (2021) esa innovatsion liderlikka bag'ishlangan adabiyotlarni sharhlar ekan, rahbarlarning xodimlarni motivatsiya qilish, tashkilotning missiyasi va vizionini ilgari surish hamda ularni quvvatlantirishdagi rolini alohida qayd etadi.

Pawar (2024) esa zamonaviy texnologiyalarning rahbarlik amaliyotlariga ta'sirini o'rganib, ularning qaror qabul qilish, muloqot va loyiha boshqaruvi kabi jarayonlarni soddalashtirish hamda samaradorlikni oshirishdagi ahamiyatini ko'rsatib beradi. Shuningdek, Karstegl (2025) tadqiqotlarida innovatsion boshqaruv yondashuvlari operatsion samaradorlikni oshirishi, xarajatlarni qisqartirishi va yangi mahsulotlar hamda xizmatlar yaratishga yordam berishi ta'kidlanadi.

Costa va hamkasblari (2023) innovatsion boshqaruvning madaniyat va xodimlarning o'rganish sur'atlariga ta'sirini o'rgangan bo'lib, ular rahbarlar xodimlarning o'quv salohiyatini oshirish orqali tashkilot ichida innovatsion muhitni rivojlantirishlari mumkinligini ko'rsatadilar. TJJ Brunner (2023) esa raqamli liderlik ko'nikmalari va xizmat innovatsiyalarini boshqarishning texnologik o'zgarishlarga moslashishdagi ahamiyatini yoritadi.

Umuman olganda, adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, zamonaviy rahbarlarning innovatsion boshqaruv texnologiyalaridan foydalanishi tashkilotning strategik moslashuvchanligini oshirish, ichki innovatsion muhitni rivojlantirish, samarali qaror qabul qilish jarayonlarini ta'minlash va raqobatbardosh ustunlikka erishish kabi ko'plab afzalliklarni beradi. Bu esa ta'lim tizimi, biznes sohasi va boshqa sohalarida ham dolzarb bo'lib qolmoqda.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Innovatsion faoliyat predmeti alohida subyekt bo'lganligi sababli, ta'lim innovatsiyalarining muvaffaqiyati o'qituvchining shaxsi bilan uzviy bog'liqdir. Yuqoridagilarni hisobga olgan holda, bugungi kunda innovatsiyalarni amalga oshira oladigan o'qituvchilarga bo'lgan ehtiyoj ortib bormoqda. Shu sababli, zamonaviy olimlar o'qituvchining shaxsiy fazilatlarini shakllantirish masalasini o'rganishga, uning innovatsiyalarni amalga oshirishga tayyorligini rivojlantirish hamda innovatsion faoliyat subyekti sifatida muvaffaqiyatini ta'minlashga tobora ko'proq e'tibor qaratmoqda.

Innovatsiyalar ularning ijtimoiy-psixologik ta'sirining ko'p funktsionalligi bilan tavsiflanadi. Bu obyektlar va ularni amalga oshirish subyektlarini bir vaqtning o'zida o'zgartirish orqali namoyon bo'ladi. Obyektni o'zgartirish jarayonida transformatsiya subyektlarining ijodiy rivojlanishi ham yuz beradi. O'zgarishlar innovatsiyalar tashabbuskorlari va amalga oshiruvchilarining fikrlash hamda xatti-harakatlari uslubida ham namoyon bo'ladi. Shu sababli, innovatsiyalarning muvaffaqiyati shaxsiy omil bilan uzviy bog'liqdir.

Shunday qilib, ta'lim sohasidagi innovatsiyalarning mohiyatini tushunishga yondashuvlarni umumlashtirgan holda quyidagi muhim xususiyatlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

- yangilik belgisining mavjudligi: ta'lim muhitiga yangi, barqaror elementlarni (novatsiyalarni) kiritish;
- har qanday innovatsiya yangi g'oyalarni yaratish, shakllantirish, amalga oshirish va tarqatish bosqichlari bilan tavsiflanadi;
- innovatsiyaning barcha bosqichlarida subyektiv omilning hal qiluvchi roli;
- o'zgarishlarning ijodiy xususiyatga egaligi;
- innovatsiyalarning barcha bosqichlarida maqsadli yo'naltirilganlik;
- tizimning yoki uning elementlarining bir holatdan ikkinchisiga sifatli o'tishini aks ettiruvchi o'zgarishlarning muvaffaqiyati.

TAHLIL VA NATIJALAR

Adabiy manbalarni tahlil qilish va keng boshqaruv amaliyotini o'rganish asosida boshqaruv novatsiyalarini izlash, ishlab chiqish va qo'llashning ayrim asosiy yo'nalishlarini aniqlash mumkin: ta'lim muassasasi rivojlanishini boshqarishda konseptual va strategik yondashuv; maktabni yaxlit tashkilot, ochiq ijtimoiy tizim sifatida boshqarish; ta'lim muassasasini rivojlantirish loyihasini boshqarishga kompleks yondashuv; umumiy

manfaatlar, umumiy maqsadlar va maktab jamoasining harakat birligiga asoslangan ta'lim muassasasini rivojlantirish yo'llari, vositalari va usullari; strategik menejmentni ta'lim muassasasini jadal va maqsadli rivojlantirish sharti sifatida qo'llash; ta'lim tashkilotining rivojlanishini boshqarish amaliyotida modellashtirish; ta'lim muassasasini rivojlantirishni boshqarish texnologiyasini modellashtirish; ta'lim muassasasini boshqarishning vertikal va gorizontal usullarini muvozanatlash.

Quyidagi omillar innovatsion, shuningdek, eksperimental faoliyatni uning shakllaridan biri sifatida faollashtirishni belgilaydi:

- yangi samarali intellektual mahsulotlarni yaratish va joriy etishda jamoatchilikning ijtimoiy-madaniy talablarini qondirish zarurati;
- ta'lim makonining tarkibi va mazmunini yangilash, muqobil usullar, eng yangi texnologiyalar va o'qitish vositalaridan foydalanish orqali ta'lim muassasalarining nufuzi va progressiv rivojlanishini oshirish zarurati;
- eksperimental va innovatsion faoliyatni amalga oshirish hisobiga talabalarning motivatsiyasini, ularning ilmiy yutuqlari darajasini oshirish;
- ilmiy loyihalar ustida ishlash, konferensiyalar va seminarlarda qatnashish, portfoliolar yaratish orqali o'qituvchilarning kasbiy darajasining o'sishi;
- ilmiy va ta'lim innovatsiyalaridan foydalanish orqali o'qitish shakllari va usullarini takomillashtirish, ta'limning strategik yo'nalishlari va mazmunini yangilash, ta'lim muassasasining tuzilishi, boshqaruv shakllari va usullarini optimallashtirish (o'zgaruvchan qismdagi yangi o'quv fanlari, namunaviy tuzilmalar va boshqalar);
- individual va jamoaviy eksperimental hamda innovatsion faoliyat Yevropa integratsiyasini amalga oshirishga, xususan, innovatsion tsivilizatsiyani shakllantirish g'oyalarini amaliyotga joriy etishga yordam beradi.

Bundan tashqari, XX va XXI asr boshlarida ta'limda innovatsiyalarning dolzarbligi ilmiy-texnik taraqqiyot va axborot texnologiyalarining jadal rivojlanishi insoniyat jamiyatining axloqiy va madaniy jihatlarida salbiy iz qoldirganligi bilan ham bog'liq. Ushbu ta'sirning natijasi qadriyatlar tizimining buzilishi va jamoat ongida yuzaga kelgan inqiroz bo'lib, tabiiyki, ta'lim sohasiga ham salbiy ta'sir ko'rsatdi. O'rganilayotgan davrda ta'limning maqsad va vazifalarini, uning ijtimoiy-madaniy mohiyatini va haqiqiy maqsadini qayta ko'rib chiqish zarurati tug'ildi. Ta'lim faoliyatining qadriyat ustuvorliklari ta'lim sifatining zaruriy omili sifatida namoyon bo'lib, shaxsning rivojlanishi va o'zini o'zi tarbiyalashiga bevosita ta'sir qiladi hamda o'zgaruvchan texnologik dunyo sharoitida kasbiy faoliyatning asosi bo'lib xizmat qiladi.

Har bir ta'lim muassasasi uchun har bir texnologiyaning amaliy qo'llanilishi o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, hududiy mansublik, o'quvchi va o'qituvchilar kontingenti, moddiy-texnika bazalari kabi qator omillarga bog'liq. Boshqaruv jarayonining samaradorligi menejerning muammoni aniqlash, ushbu muammoni yuzaga keltiruvchi vaziyatni tahlil qilish, maqsad qo'yish va ushbu maqsadga erishish vositalarini tanlash qobiliyatiga bog'liq.

Samarali boshqaruvning muhim shartlari uzoq muddatli maqsadlarni aniqlash va tartiblash, strategiya va uzoq muddatli rivojlanish rejasini shakllantirish, maqsadlarga erishishning mumkin bo'lgan usullarini doimiy ravishda baholash va tanqidiy ko'rib chiqish, boshqaruv qarorlarini tanlash va bosqichma-bosqich amalga oshirishni o'z ichiga oladi. Boshqaruv qarorlari har qanday faoliyatning asosi hisoblanadi.

Zamonaviy menejerning vazifasi nafaqat maqbul qarorlarni qabul qilish, balki ularni amalga oshirish uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishni ham o'z ichiga oladi. Qaror qabul qilishdan oldin menejer maktabning kuchli va zaif tomonlarini, o'quvchilar va xodimlar imkoniyatlarini, mavjud va potentsial tahdidlarni aniq ko'rish kerak. Har bir boshqaruv qarori ta'lim muassasasining asosiy maqsadiga erishish yo'lidagi qadam bo'lishi lozim. Zamonaviy ta'lim muassasalari qanchalik xilma-xil bo'lmasin, maqsad yagona – sifatli ta'limdir.

Maktab bitiruvchisi o'z rejalarini, orzularini amalga oshirish, muvaffaqiyatga erishish va baxtli hayot kechirish imkonini beradigan malaka darajasiga ega bo'lishi kerak. Ushbu maqsadga erishish ko'plab omillarga bog'liq, ammo eng muhim omillardan biri – maktabga birinchi sinflarga kelgan o'quvchilar kontingenti. Maktabga ko'proq o'quvchilarni jalb qilish va ota-onalarni farzandining yaxshi bilim olishini ta'minlashga undash uchun maktab ma'muriyati jamoatchilik bilan aloqalar (PR) texnologiyalaridan foydalanishi mumkin.

PR texnologiyalarining maqsadi muassasaning ijobiy imidjini yaratishdir. Ko'plab kuchli kadrlar va samarali ishlash istagi bo'lgan maktablar mavjud, ammo ular o'z vaqtida kuchli tomonlarini jamoatchilikka to'g'ri namoyon eta olmaganliklari sababli o'quvchilar kontingentini yo'qotmoqdalar. PR texnologiyalari marketing faoliyatidan olingan bo'lib, u tashkilotning raqobatbardoshligini ta'minlashga qaratilgan. Ushbu texnologiyani maktabda qo'llashning mohiyati shundaki, o'quvchilarning eng kichik ijobiy yutuqlari ham qayd etilib, jamoatchilik e'tiboriga havola etilishi zarur. Bu orqali "maktab elitasi" shakllantiriladi, erishilishi lozim bo'lgan me'yor belgilanadi. Natijada, o'z-o'zini hurmat qilish kuchayadi, bola o'zini qulay his qiladi va ota-onalar ham qoniqish hosil qiladilar.

Murabbiylikning asosiy tamoyillariga ko'ra, ta'lim muassasasi rahbari murabbiylikning ikki turidan foydalanishi mumkin: biznes-murabbiylik (individual yoki korporativ (guruh)) va shaxsiy samaradorlik bo'yicha murabbiylik. Biznes-murabbiylik xodimlarni boshqarishda, tashkilotni rivojlantirishda, ijrochilarning samaradorligini oshirishda qo'llaniladigan boshqaruv murabbiyligi bo'lib, individual yoki guruh shaklida amalga oshirishi mumkin. Bu usul ko'pincha ta'lim muassasalarida turli xil loyihalar va tadbirlarni tayyorlash jarayonida qo'llaniladi.

Har qanday zamonaviy maktab uchun samarali hisoblanadigan yana bir texnologiya – bu monitoringga asoslangan boshqaruvdir. Monitoring tadqiqotlaridan foydalanish har doim dolzarb bo'lib kelgan, ammo tashqi mustaqil baholashni joriy etish ularning ahamiyatini yanada oshirdi. Ta'lim muassasasi rahbariyatining vazifasi bolaning maktabga kelganidan tortib uni tamomlaganiga qadar har bir bosqichda uning akademik yutuqlar darajasini aniqlashdan iborat. Olingan natijalarga asoslanib, o'quv jarayoni shunday tashkil etilishi kerakki, maktabdagi har bir kun har bir bola uchun rivojlanish sari qadam bo'lsin, aks holda uning maktabdagi bo'lishi ma'nosiz bo'lib qoladi. Rahbarning vazifasi – monitoring ishlarini obyektiv, tizimli, haqiqiy holatni aks ettiruvchi, natijalarni tahlil qilib, keyingi harakatlar uchun asos bo'ladigan tarzda tashkil etishdir.

Ta'lim muassasasining zamonaviy rahbari ijtimoiy-pedagogik tizimlarni boshqarish nazariyasi, psixologiya, pedagogika, iqtisodiyot, ta'lim falsafasi va boshqa tegishli fanlar bo'yicha puxta tayyorgarlikka ega bo'lishi kerak. Shuningdek, u jamiyat bilan aloqada bo'lgan ochiq ijtimoiy-pedagogik tizim sifatida aholining turli qatlamlarining ta'lim talablarini qondira olishi va raqobat muhitida muassasaning rivojlanishini ta'minlashi zarur. Menejer qanchalik malakali va tajribali bo'lmasin, o'zini rivojlantirishda to'xtab qolishi mumkin emas, chunki bu nafaqat uning ishbilarmonlik holatining pasayishiga, balki tashkilotning raqobatbardoshligining ham susayishiga olib keladi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Amalga oshirilgan tadqiqotlar ta'lim makoniga boshqaruv faoliyatining zamonaviy texnologiyalarini joriy etish muammosining faqat nazariy jihatlarini taqdim etadi, bu esa ushbu masalaning barcha jihatlarini to'liq qamrab olmaydi. Ushbu kontseptsyaning mavjud talqinlarini tahlil qilish natijasida aniqlangan innovatsiyalarning muhim xususiyatlari va ta'lim innovatsiyalarini rivojlantirish omillarini aniqlash yuqorida qayd etilgan hodisa haqida umumiy tushunchaga ega bo'lishga, shuningdek, ta'lim sohasidagi innovatsiyalarning nazariy asoslarini yanada boyitishga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2023-yil 25-dekabrda "Davlat umumiy o'rta ta'lim muassasalari direktori lavozimiga nomzodlarni menejerlik o'quv kurslarida o'qitish va ularga menejerlik sertifikatini berish tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi 681-son qarori.
2. O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirining 2024 yil 24-dekabrda "Maktabgacha ta'lim tashkilotlari va umumiy o'rta ta'lim maktablari direktorligiga nomzodlar uchun menejerlik o'quv kurslarining o'quv reja va dasturlarini tasdiqlash to'g'risida"gi 412-son buyrug'i.
3. Дайле, А. (2003). Практика контроллинга. Москва: Финансы и статистика.
4. Карминский, А.М., Оленев, Н.И., Примак, А.Г., & Фалко, С.Г. (2003). Контроллинг в бизнесе. Методологические и практические основы построения контроллинга в организациях. Москва: Финансы и статистика.
5. Хан, Д. (2005). Планирование и контроль: концепция контроллинга (Перевод с немецкого). Москва: Финансы и статистика.
6. Umumiy o'rta ta'lim maktabi direktori kasb standarti. (2021). O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi. R.003.332.1286/I-21. 23.08.2021 № 332-ИЧ.
7. Hakimova, D., & Khalikova, M. (2022). Competent possibilities of andragogy education in the aspect of lifelong learning paradigm. International Journal of Early Childhood Special Education (INT-JECSE), 14(6), 2097. <https://doi.org/10.9756/INTJECSE/V14I6.258>.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2025. №9

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzilimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.